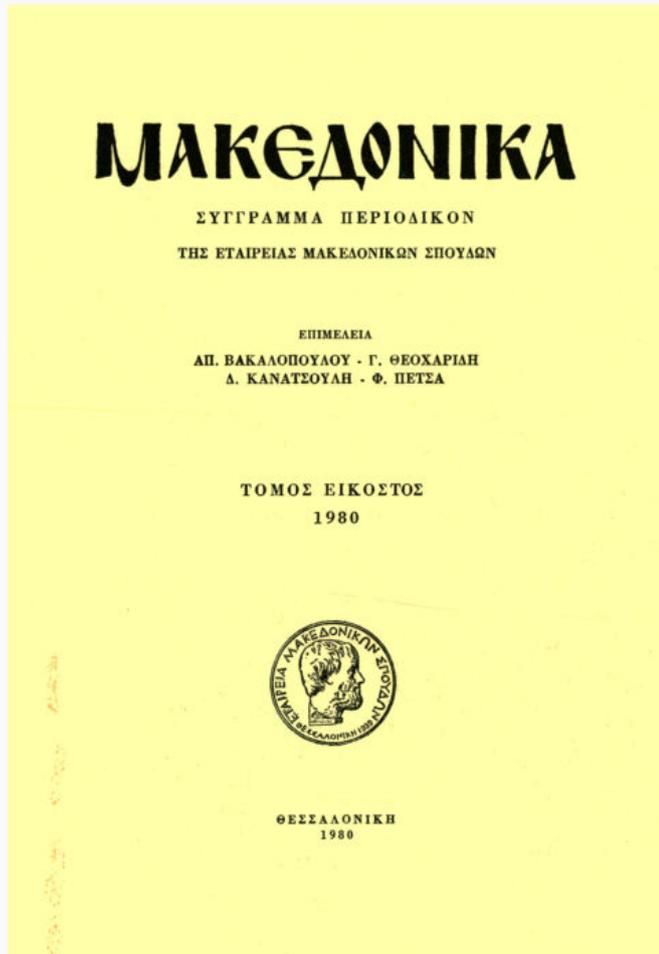

Μακεδονικά

Τόμ. 20, Αρ. 1 (1980)

Μακεδονικά ετυμολογικά Ι

Χρήστος Τζιτζιλής

doi: [10.12681/makedonika.412](https://doi.org/10.12681/makedonika.412)

Copyright © 2014, Χρήστος Τζιτζιλής

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τζιτζιλής Χ. (1980). Μακεδονικά ετυμολογικά Ι. *Μακεδονικά*, 20(1), 368–374.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.412>

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ Ι

Στήν έργασια αὐτὴ ἐτυμολογοῦνται λέξεις ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν Πυλαία Θεσσαλονίκης καὶ τὴν Πεντάπολη Σερρών, καὶ συγχρόνως, μὲ ἀφορμὴ καὶ ἀφετηρία μιὰ ἀπὸ τὶς ἐτυμολογίες, γίνεται προσπάθεια νὰ ἐρευνηθεῖ μιὰ εὐρύτερη ἐτυμολογικὴ οἰκογένεια.

βρηγός ὁ

Ἡ λέξι *βρηγός* χρησιμοποιεῖται στὴν Πυλαία μὲ τὴ σημασία «ἀπότομος γκρεμὸς καὶ κυρίως αὐτὸς ποὺ τὸ φρύδι του προεξέχει σὲ σχέση μὲ τὴ βάση του ποὺ εἶναι κούφια». Εἶναι βέβαιο πὼς ἡ λέξι μας ἀνάγεται στὸ ἀρχ. *πρηών* (= προεξέχον μέρος γῆς ἢ ὕρου ἐξοχή, ἢ ἀκρωτήριον)¹, ποὺ, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἀείμνηστος Ν. Ἀνδριώτης στὸ «Lexikon der Archaismen»², σώζεται στὰ νεοελληνικὰ ἰδιώματα μὲ τὶς ἀκόλουθες μορφές: *πρήσνας*, *πρήγμονας*, *πρηώνια* ἢ *πρηώδια* τό, *πρήνια* τά, *πρηώνας* ὁ, *πρήωνας*, *πρηὸν* τό, *πρηιώνες* οἱ, *πρηώνια* τά, *πρηγμώνια*. Ὁ τύπος *βρηγός* ποὺ συναντοῦμε στὴν Πυλαία προήλθε ἀπὸ τὴ λ. *πρηών* μὲ ἠχηροποίηση τοῦ π (πβ. *ποντικός* > *βοντικός*, *παρίδα* > *βαγίδα*)³, ἀνάπτυξη μεσοφωνηεντικοῦ γ, ποὺ εἶναι γνωστὴ καὶ στὴν κοινὴ ΝΕ καὶ στὰ ἰδιώματά της (πβ. *ἀέρας* > *ἀγέρας*, *ἀκούω* > *ἀκούγω* κ.ἄ.)⁴ καὶ μετάβαση τῆς λέξης στὰ δευτερόκλιτα σὲ -ος (πβ. *μαθὸν* > *μαθός*, *παθὸν* > *παθός*)⁵.

Παράλληλα ὁμοίως ἡ λέξι *βρηγός* χρησιμοποιεῖται στὴν Πυλαία σὲ φράσεις ὅπως: *κόκκινα βρηγός εἶνι τὰ μάτια τ'* ἢ *ἀπλά βρηγός εἶνι τὰ μάτια τ'*, γιὰ νὰ δηλώσει τὰ κοκκινισμένα, τὰ ἐρεθισμένα μάτια, κι αὐτό, γιὰ τὴ τάχα εἶναι κόκκινα σὰν τὸ χῶμα τῶν «βρηγῶν». Ἡ παρομοίωση αὐτὴ, ποὺ, κατὰ τὴ γνώμη μου, γεννήθηκε ἐκ τῶν ὑστέρων, γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὴ φωνητικὴ ταύτιση δύο ἐτυμολογικὰ ἄσχετων λέξεων, δὲν πρέπει νὰ μᾶς παραπλα-

1. Liddell-Scott-Kωνσταντινίδου, Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας, λ. *πρηών*.

2. N. Andriotis, Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten, Wien 1974, λ. *πρηών*.

3. N. Andriotis, Zur vermeintlichen Nasalentwicklung im Neugriechischen «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher» 17(1943)112 κ.ἄ. [= Ἀντιχάρισμα, Θεσ/νίκη 1976, σ. 14 κ.ἄ.].

4. Μ. Φιλήντα, Γραμματικὴ τῆς ρωμαϊκῆς γλώσσας, Ἀθήνα 1907, σ. 108.

5. Γ. Ν. Χατζιδάκη, ΜΝΕ 2, σ. 9.

νήσει στὴν ἀναγνώριση τοῦ ἔτυμου τῆς δεύτερης λέξης. Πιστεύω πῶς, στὴ δεύτερη περίπτωση, στὴ λέξη βρηγός ὑπόκειται τὸ ἀρχ. *πρηδών* ἢ (= φλόγωσις, φλεγμονή)¹. Ἀπὸ τὸ *πρηδών* φτάσαμε στὸ *βρηγός* τῆς Πυλαίας μὲ ἠχηροποίηση τοῦ π,² μετάβαση τῆς λέξης στὰ δευτερόκλιτα σὲ -ος³ (θὰ πρέπει νὰ εἶχε προηγηθεῖ ἀλλαγὴ γένους *ὁ* > *ἡ* *πρηδών* κατὰ τὰ διγενῆ *ὁ, ἡ* *πλαγῶν* κ.ἄ.) καὶ τροπὴ τοῦ *δ* > *γ*, πιθανῶς ἀπὸ παρετυμολογικὴ ἐπίδραση τῆς λ. *βρηγός* (= γκρεμός).

*ῥ*γλιρουγῶ

Τὸ ρ. *ῥγλιρουγῶ*, ποὺ χρησιμοποιεῖται στὴν Πεντάπολη Σερρών μὲ τὴ σημασίαι «καθαρίζω τὸ χωράφι ἀπὸ τὰ χόρτα ποὺ ξερίζωσε τὸ ἄλετρι», παράγεται ἀπὸ τὸ **ἀγριολογῶ* (<*ἀγρία* + παραγωγικὴ κατάλ. -*λογῶ*) ποὺ σημαίνει «βοτανίζω τὴν ἄγρωσιν μετὰ τὴν αὔξησιν τοῦ σπαρτοῦ, ἐκρίζω τὰ παράσιτα χόρτα ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ, ἀφοῦ αὐξηθῆ τὸ σπαρτόν»⁴. Στὸ «Ἱστορικὸ Λεξικόν» καὶ στὸ λῆμμα **ἀγριολογῶ* ὑπάρχει τύπος *ῥγλιρουγῶ*, ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὸ **ἀγριολογῶ*, μὲ ἀφαίρεση τοῦ ἀρκτικοῦ α (πβ. *ἀλέθου* > *ῥλέθου*, *ἀγοράζω* > *ῥοράζω* κ.ἄ.)⁵ καὶ ἀποσιώπηση τοῦ ι στὸ φωνηεντικὸ σύμπλεγμα *ιο* (πβ. *ἀγριοπατῶ* > *ἀγριοπατῶ* κ.ἄ.)⁶ ἀπὸ τὸ *ῥγλιρουγῶ* ἔχουμε *ῥγλιρουγῶ*, μὲ ἀντιμετάθεση ρ-λ > λ-ρ (πβ. *ρολόι* > *λοροί* κ.ἄ.)⁷.

ζουμβλάρ⁸ τὸ

Ἡ λ. *ζουμβλάρ*⁸ (τὸ) σημαίνει στὰ Γρεβενά «σιδηρένιο κοπίδι, ποὺ τὸ χτυποῦν μὲ τὸ σφυρὶ καὶ τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ πελεκοῦν τὶς πέτρες καὶ νὰ χαράζουν τὴ μολόπετρα»⁸. Ὁ Ε. Μπουντώνας στὴ μελέτη του «Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος Βελβεντοῦ καὶ τῶν περιχώρων αὐτοῦ» γράφει γιὰ τὴ λ. *ζιμπλάρ*⁹ (τὸ) «*σμιλάρι(ον)* *σμιλάρι* - *ζῖμπλάρ* - *ζιμπλάρι*, ἂν δὲν εἶναι ξενικόν». Ἡ λέξις δὲν εἶναι ξένη· ἡ ἀναγωγή στὸ *σμιλάρι* εἶναι σωστὴ· μό-

1. Liddell-Scott-Kωνσταντινίδης, ὁ.π., λ. *πρηδών*.

2. N. Andriotis, Zur vermeintlichen Nasalentwicklung im Neugriechischen, ὁ.π., σ. 112 κ.ἑ.

3. Γ. Ν. Χατζιδάκη, ὁ.π., σ. 9.

4. «Ἱστορικὸν Λεξικὸν Ἀκαδημίας», τ. Α', λ. *ἀγριολογῶ*.

5. Γ. Ν. Χατζιδάκη, MNE I, 220 κ.ἑ., Μ. Φιλήντα, Γλωσσογνώστια καὶ Γλωσσογραφία ἑλληνικῆ, 2, σ. 136-137.

6. Ν. Ἀνδριώτη, Τὸ ἴδιωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, Ἀθήνα 1961, σ. 34.

7. Β. Φάβη, Μετάθεσις καὶ ἀντιμετάθεσις φθόγγων, «Λεξικογραφικὸν Δελτίον» 1(1939) 114 κ.ἑ.

8. Μ. Παπαϊωάννου, Τὸ γλωσσάριο τῶν Γρεβενῶν, Θεσσαλονίκη 1976, λ. *ζουμβλάρ*.

9. Ε. Μπουντώνας, Ἀρχεῖα Συλλόγου Κοραῆ, II, σ. 85.

νο ὁ ἐνδιάμεσος τύπος εἶναι διαφορετικός ἀπὸ αὐτὸν ποὺ προτείνει ὁ Μπου-
τώνας. Κατὰ τὴ γνώμη μου, ἔχουμε: *σμιλάρι* > *ζιμβλάρ*¹, μὲ μετάθεση τοῦ *μ* >
*ζιμβλάρ*², μὲ ἀνάπτυξη *b* ἀνάμεσα στὰ *μ* καὶ *λ* (πβ. *μουλάρι* > *μ'λάρ* - *μβλάρ*³,
μηλιά > *μ'λιά* > *μβλιά* κ.ἄ.)⁴ > *ζομβλάρ*⁵, μὲ χεῖλωση τοῦ *ι*, ἀπὸ ἐπίδραση
τοῦ διπλανοῦ *μ*³.

ῥαντ'λλούδα ἦ

Στὴν Πεντάπολη Σερρών ῥαντ'λλούδα λέγεται τὸ γνωστὸ ὠδικὸ πουλι
καρδερίνα. Ἡ λέξι ἀνάγεται χωρὶς ἀμφιβολία στὸ ἀρχ. *ἀκανθυλλίς* (= καρ-
δερίνα), ποὺ ἔφτασε στὴ σημερινή μορφή μὲ ἀφαίρεση τοῦ ἀρκτικοῦ *α*⁴, τρο-
πὴ τοῦ συμφωνηκοῦ συμπλέγματος *νθ* > *ντ* (πβ. *κανθύλη* > *καντύλα*, *κάνθα-
ρος* > *κάνταρος*)⁵ καὶ παρετυμολογικὴ ἐπίδραση τῆς κατάλ. -ούδα.

κουρουζύι καὶ κираζύ

Στὴν Παλαιόχωρα Χαλκιδικῆς *κουρουζύι* λένε «τὸ σχοινὶ ποὺ δένουν
τὰ βόδια»⁶. Γιὰ νὰ βροῦμε τὸ ἔτυμο τῆς λέξης αὐτῆς μᾶς βοηθᾷ τὸ πλαισίω-
τικο *κираζύ*, ποὺ ἔχει τὴν ἴδια ἀκριβῶς σημασία. Ἐχοντας ὑπόψη ὅτι τὰ βό-
δια, γιὰ νὰ τὰ ὀδηγήσουν, τὰ ἔδεναν μὲ ἓνα σχοινὶ ἀπὸ τὰ κέρατα, εὐκόλα
συμπεραίνουμε ὅτι τὸ *κираζύ* ἀνάγεται σὲ ἀμάρτυρο ἀρχ. **κεραζύγιον* (< *κέ-
ρας* + *ζύγιον*), ποὺ γίνεται *κираζύ* μὲ ἀποβολὴ τοῦ μεσοφωνηεντικοῦ *γ* καὶ
συναίρεση τοῦ νέου συμπλέγματος *ύ-ι* σὲ *ύ*. Ὁ τύπος *κουρουζύι* προέρχε-
ται ἀπὸ τὸ **κεραζύγιον*, μὲ τροπὴ τοῦ *α* > *ου*, ἀπὸ ἐπίδραση τοῦ διπλανοῦ *ζ*⁷
καὶ προληπτικὴ ἀφομοίωση *ι* (< *ε*) - *ου* > *ου* - *ου*.

λαμπ'ρούδα ἦ

Ἔτσι λένε στὴν Ἀδριανὴ Δράμας τὴν πυγολαμπίδα ἢ λέξι προέρχε-
ται ἀπὸ τὸ ἀρχ. *λαμπυρίς* (= *πυγολαμπίδα*) > *λαμπυρίδα*⁸ > *λαμπ'ρούδα*, μὲ
παρετυμολογικὴ ἐπίδραση τῆς κατάλ. -ούδα καὶ ἀποβολὴ τοῦ ἄτονου *ι*, ποὺ
εἶναι κανονικὴ στὰ βόρεια ἰδιώματα.

1. Στὸ Χορτιάτη Θεσσαλονίκης.

2. Γ. Ἀναγνωστοπούλου, «Ἀθηνᾶ» 36(1924)64.

3. Χ. Συμεωνίδης, Χεῖλωση στὴ Μεσαιωνικὴ καὶ Νέα Ἑλληνικὴ, «Βυζαντινὰ»
4(1972) 248.

4. Γ. Μ. Χατζιδάκης, MNE 2, σ. 220 κ.ἑ., Μ. Φιλήντα, Γλωσσογνωσία, ὅ.π.,
σ. 136-137.

5. Ν. Andriotis, Lexikon, ὅ.π., λ. *κανθύλη* καὶ *κάνταρος*.

6. Δ. Τσιότρα, «Χρονικὰ Χαλκιδικῆς» 4(1965)218.

7. Χ. Συμεωνίδης, ὅ.π., σ. 248.

8. Ν. Andriotis, Lexikon, ὅ.π., λ. *λαμπυρίς*.

λουκαν'κάς δ

Ἡ λέξη *λουκαν'κάς* ἀπαντᾷ στήν Πυλαία με τή σημασία «ψηλός και ἀσουλοῦπος, αὐτός πού ἔχει μεγάλα πόδια». Ἡ σύνδεση τῆς λέξης με τὸ οὐσιαστικό *λουκάνικο* εἶναι, σὲ μιὰ πρώτη φάση, και φυσική και, θά 'λεγα, ἀναπόφευκτη· ἡ φωνητική ὁμοιότητα και ἡ ἔλλειψη δυσκολιῶν στὸ σημασιολογικό ἐπίπεδο εἶναι τέτοια, πού ἐμποδίζουν ἀκόμη και τὴν ἐμφάνιση τῆς ἀμφιβολίας, πού σὲ ἄλλες λέξεις, λιγότερο διαφανεῖς ἐτυμολογικά, εἶναι αἰτία και ἀφετηρία γιὰ τὴν ἀναζήτηση τοῦ ἐτύμου.

Παρ' ὅλα αὐτά, οἱ δύο λέξεις εἶναι, ὅπως θά φανεῖ παρακάτω, ἄσχετες ἐτυμολογικά. Ἡ λ. *λουκαν'κάς* συνδέεται, κατὰ τὴ γνώμη μου, με τὸ *ξλουκαννίκας* (= Mensch mit Storchbeinen)¹ τῆς Λέσβου, πού ὁ P. Kretschmer θεωρεῖ σύνθετο ἀπὸ τὶς λέξεις *ξύλο* και *καννί*. Οἱ λέξεις εἶναι, ὅπως βλέπουμε, συνώνυμες, ἔτσι οἱ δυσκολίες πού παρουσιάζει ἡ ἐτυμολόγηση τοῦ *λουκαν'κάς* ἀπὸ τὸ *ξλουκαννίκας* περιορίζονται στὸν τομέα τῆς φωνητικῆς. Ἡ μετακίνηση τοῦ τόνου στὴ λήγουσα δὲν παρουσιάζει προβλήματα· πιθανότατα ἐγινε κατὰ τὰ ποιοτικά μεγεθυντικά *φρυδάς, κοιλαράς* κτλ. Εὐκόλα ἐξηγεῖται και ἡ ἀποβολὴ τοῦ *ι*, πού ἔμεινε ἄτονο μετὰ τὴ μετακίνηση τοῦ τόνου· ὅπως γνωρίζουμε, ἡ ἀποβολὴ τῶν ἄτονων *ι* και *κ* εἶναι κανονική στὰ βόρεια ἰδιώματα. Πῶς δικαιολογεῖται ὅμως ἡ ἀποβολὴ τοῦ *ξ*; Στὸ ἰδιῶμα τῆς Πυλαίας παρατηρεῖται και μιὰ ἄλλη περίπτωση ἀποβολῆς τοῦ *ξ*, πού μᾶς βοηθᾷ νὰ κατανοήσουμε τὴν ἀποβολὴ του στὴν ἀρχὴ τῆς λ. *ξλουκαννίκας*. Συγκεκριμένα στὴν Πυλαία ἡ φρ. *ποιὸς ξέρει* ἀκούγεται *πχὸς ξέρι* και *πχὸς 'ερί*. Στὴ δευτέρη περίπτωση εἶναι φανερό πῶς εἶχαμε ἀποβολὴ τοῦ *κ* ἀνάμεσα στὸ *ς* και *σ* (*πχὸς κσέρι* > *πχὸς σέρι*) και στὴ συνέχεια ἀφομοίωση τοῦ *ς* πρὸς τὸ *σ* και ἀπλοποίηση (πβ. και ἡπειρωτικό *σέρι*², γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ E. Μπόγκας γράφει: «*σέρι* ἀντὶ *ξέρι*, ὅταν προηγήται αὐτοῦ λέξη πού τελειώνει σὲ *σ* και ἰδίᾳ στὸ *ποιὸς* «*ποιὸς σέρι*» (= *ποιὸς ξέρι*)»). Με τὸν ἴδιο τρόπο, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀπὸ τὴν αἰτία. πληθυντ. *τ'ς* (< τοὺς *ξλουκαν'κάδης*, εἶχαμε, με ἀποβολὴ τοῦ *κ* ἀνάμεσα στὰ δύο *ς*, *τ'ς* **σλουκαν'κάδης* και στὴ συνέχεια με ἀπλοποίηση τῶν δύο *ς*, *τ'ς* *λουκαν'κάδης* και ὀνομαστική ὁ *λουκαν'κάς*.

ἴπισκούτ' τὸ

Ἡ λ. ἴπισκούτ' σημαίνει στὴν Πυλαία «τὸ ἀπάγκειο, τὸ μέρος πού δὲν προσβάλλεται ἀπὸ τὸν ἄνεμο»· ἡ ἴδια λέξη με τὴ μορφή *πισκούδιον* (= ἀπάνεμο μέρος)³ ἀπαντᾷ και στὴ Γαλάτιστα Χαλκιδικῆς. Γιὰ τὴν προέλευση

1. P. Kretschmer, Der heutige lesbische Dialekt, Wien 1905, σ. 451.

2. E. Μπόγκας, Τὰ γλωσσικά ἰδιώματα τῆς Ἡπειρου, τ. Α', Ἰωάννινα 1964, σ. 343.

3. Β. Κ α λ ο γ ε ρ ᾶ, «Χρονικά Χαλκιδικῆς» 2(1962)246.

της λ. *πισκούδιον* ὁ Β. Καλογεράς παρατηρεῖ: «Ἡ ἔτυμολογία εἶναι δύσκολη. Μήπως παράγεται ἀπὸ τὸ ἐπίρρ. *ὀπίσω* + *κώδεια* ἢ, *κωδία* (κεφαλή) καὶ σημαίνει τὸ πίσω καὶ φυλαγμένο μέρος;»¹.

Κατὰ τὴ γνῶμή μου, ἢ λ. *πισκούτ'* εἶναι μεταρρηματικό οὐσ. ἀπὸ τὸ ρ. *ἀποσκουτώνω*, πού, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ τὸ «Ἱστορικό Λεξικό», σημαίνει «στεγάζομαι ὑπὸ δέντρον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βροχῆς»² ἢ ἀπὸ τὸ ρ. **ἀποσκουτεύω*, γιὰ τὸ ὁποῖο τὸ Ἱστορικό Λεξικό μᾶς δίνει τὶς σημασίες «1) καταφεύγω πού εἶτε πρὸς διανυκτέρευσιν εἶτε πρὸς ἀνάπαυσιν, καταλύω, 2) καταφεύγω ὑπὸ σκέπην, ἐξασφαλίζομαι»³. Ἀπὸ τὸ *ἀποσκουτώνω* ἢ **ἀποσκουτεύω* ἔχομε ὑποχωρητικά **ἀποσκούτι* (πβ. *ζυγίζω* > *ζύγι*, *ὀλημερίζω* > *λημέρι* κ.ἄ.)⁴ > **πισκούτ'*, μὲ τροπὴ τῆς ἀπὸ- > **πι-*⁵ (πβ. *ἀποσκότι* > **πισκότ'*)⁶ καὶ ἀποβολὴ τοῦ ἄτονου τελικοῦ *ι* πού εἶναι κανονικὴ στὰ βόρεια ἰδιώματα.

προσκήμ' τὸ

Ἡ λ. *προσκήμ'* ἀπαντᾷ στὴν Πυλαία μὲ τὴ σημασίαν «νυφικός πέπλος». Ἡ λέξις μας προέρχεται ἀπὸ τὸ **προσκήμιον*, ὑποκοριστικό τοῦ ἀρχ. *πρόσχημα* «1) πᾶν τὸ ἔμπροσθέν τινος κρατούμενον, ὄθ. τὸ προβαλλόμενον ὡς κάλυμμα, τὸ προκάλυμμα // κ. νεώτ. πρόφασις, προσποίησης· Ἦσ. «πρόσχημα, πρόφασις, ὑπόκρισις, προκάλυμμα, 2) προοίμιον, πρόλογος, εἰσαγωγή, 3) προβαλλόμενον ὡς κόσμημα, καλλώπισμα, στολίδι, 4) ἐξωτερικὴ» ὄψις ἢ κατάστασις πληγῆς // ὄψις, θέα, 5) μτγν. κ. μσν. ἔνδυμα, ἐνδυμασία, στολή, φορεσιά // εἶδ. τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα»⁷.

σιβραῖδ' τὸ - *γλαφτήρι* τὸ

Σιβραῖδ' λέγεται στὴν Πυλαία ἢ ξύλινη σφραγίδα μὲ τὴν ὁποία σφραγίζουσι τὶς λειτουργιῆς καὶ τὶς μπουγάτσες. Ἡ λέξις προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. *σφραγίδιον*, μὲ ἀνάπτυξη *ι*⁸, γιὰ νὰ ἀποφύγουμε τὸ δυσκολοπρόφερτο *σφρ*, ἠχηροποίηση τοῦ *φ*⁹ μπροστὰ στὸ *ρ* καὶ ἀποβολὴ τοῦ μεσοφωνηεντικοῦ *γ*¹⁰.

1. Ὁ.π.

2. «Ἱστορ. Λεξ. Ἀκαδ.», τ. Β', λ. *ἀποσκουτώνω*.

3. Ὁ.π., λ. *ἀποσκουτεύω*.

4. Μ. Φιλῆντα, Γλωσσογνωσία, τ. 3, σ. 76-78.

5. Ι. Βογιατζίδου, Ἡ πρόθεσις ἀπὸ ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλληνικῇ, «Λεξικογραφικὸν Ἄρχειον τῆς μέσης καὶ νέας Ἑλληνικῆς» 5(1918)149.

6. «Ἱστορ. Λεξ. Ἀκαδ.», τ. Β', λ. *ἀποσκότι*,

7. Δ. Δημητράκου, Μέγα Λεξικὸν ὄλης τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, Ἀθῆναι (1953), λ. *πρόσχημα*.

8. Μ. Φιλῆντα, Γραμματικὴ, ὅ.π., σ. 107-108.

9. Ν. Andriotis, Zur vermeintlichen Nasalentwicklung im Neugriechischen, ὅ.π., σ. 117.

10. Γ. Ν. Χατζηδάκη, ΜΝΕ, τ. 2, σ. 345.

Στὸ Βελβεντὸ Κοζάνης ἡ σφραγίδα γιὰ τὶς λειτουργιῆς λέγεται *φλασθηρό*.¹ Ὁ Μπουντώνας συνδέει τὴ λ. μετὸ *σφραγιστηρόν* ἀντίθετα, ὁ κατηγορητῆς Ἄ. Τσοπανάκης στὴν ἐργασία του «Διαλεκτικὰ Μακεδονίας»², ἀφοῦ ἐτυμολογεῖ τὴ λ. *γλαφτήρι*, ποῦ ἔχει τὴν ἴδια σημασία μετὸ *σιβραϊδ*³ τῆς Πυλαίας καὶ τοῦ *φλασθηρό* τοῦ Βελβεντοῦ, ἀπὸ τὸ **κολαπτήριον*, ὑποκοριστικὸ τοῦ *κολαπτῆρ* (= γλυφίς, γλύφανον), γράφει: «Μιά τελευταία ὑποχρέωση θὰ ἦταν νὰ προσέξουμε μήπως τὸ *φλασθηρό* τοῦ Βελβεντοῦ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸ *σφραγιστηρόν* (:): ὁ σχηματισμὸς *σφραγιστήρι-σφραγιστηρόν* μοῦ φαίνεται δύσκολος, (ὅπως δύσκολη μοῦ φαίνεται ἡ παραγωγή *γλαφτήρι-γλαφτηρόν*), ὄχι ὅμως καὶ ἡ φωνητικὴ τροπὴ σὲ **βλαχτηρό* > **βλασθηρό* > *φλασθηρό*». Κατὰ τὴ γνώμη μου, δὲν ὑπάρχουν δυσκολίες στὴν παραγωγή τοῦ *φλασθηρό* ἀπὸ τὸ *σφραγιστηρό*. Ὁ σχηματισμὸς *σφραγιστήρι-σφραγιστηρόν* μᾶς εἶναι σήμερα γνωστός: στὴ Θεσσαλονικὴ σώζεται ὁ τύπος *σφραγιστερό*⁴ (πβ. καὶ *θυμιατήρι-θυμιατερό*). Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, ὅπως θὰ δοῦμε, φωνητικὲς δυσκολίες δὲν ὑπάρχουν: με ἀνομοιωτικὴ ἀποβολὴ τοῦ σ (πβ. *σφραγιστήρι* > *φροῖσθήρι*⁴, *ξυσπάζω* > *ξυπάζω* κ.ἄ.)⁵, ἀποβολὴ τοῦ μεσοφωνηεντικοῦ γ καὶ ἀφαίρεση τοῦ ι τοῦ διφθόγγου *αι* ποῦ δημιουργεῖται μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ γ (πβ. *τάγιστρον* > *τάιστρον* > *τάστρον*,⁶ *σφραγιστό* > *σφραῖστό* > *φραστό*)⁷ καὶ τέλος ἀνομοιωτικὴ τροπὴ *ρ-ρ* > *λ-ρ* (πβ. *γρήγορα* > *γλήγορα*, *περιστέρι* > *πελιστέρι* κ.ἄ.)⁸ ἔχουμε τὸ *φλασθηρό*, ποῦ πρέπει νὰ γράφεται μετὰ ι, γιὰτὶ προέρχεται ἀπὸ στένωση τοῦ ἄτονου ε.

Ἄς δοῦμε ὅμως μήπως, ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι ὑπέθεσε ὁ καθηγητῆς Ἄ. Τσοπανάκης, εἶναι δυνατὸ νὰ ἀνάγουμε τὸ *γλαφτήρι* στὴ λ. *φλασθηρό*. Θὰ μπορούσαμε, νομίζω, νὰ ἔχουμε *φλασθηρό*-**φλασθήρι* κατὰ τὸ σχῆμα *θυμιατερό*-*θυμιατήρι*, *σφραγιστερό*-*σφραγιστήρι*, καὶ ἀπὸ αὐτὸ **βλασθήρι*, μετὰ ἠχηροποίηση τοῦ φ⁹ μπροστὰ στὸ λ > **βλαχτήρι*, ἴσως ἀναλογικὰ πρὸς τὰ ἀνοιχτήρι, *καταβρεχτήρι* κ.λ. (πβ. ὅμως καὶ τὰ *στραγιστήρι-στραγγιχτήρι* ἀπὸ ἀόριστους *στράγγισα* καὶ *στράγγιξα* ἀντίστοιχα, ὁπότε θὰ πρέπει νὰ σκεφτοῦμε ἕναν ἀόριστο **σφράγιξα*, ποῦ θὰ μᾶς ἔδινε **σφραγιχτήρι* καὶ **φλαχτήρι*) > *γλαφτήρι*, με ἀντιμετάθεση καὶ μεταβολὴ τοῦ ποιοῦ τῶν φθόγγων

1. Ε. Μπουντώνας, ὁ.π., σ. 106.

2. Α. Τσοπανάκης, «Μακεδονικά» 5(1961-63)452.

3. Σ. Σβαρνόπουλου, Γλωσσάριο Βεροίας, Βέροια 1973, λ. *σφραῖστρον*.

4. Ν. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν Φαράσων, Ἀθήνα 1948, σ. 31.

5. Μ. Φιλήντα, Γραμματικὴ, ὁ.π., σ. 85 κ.ε.

6. Ε. Μπόγκα, ὁ.π., τ. Α', λ. *τάστρον*.

7. Ε. Μπόγκα, ὁ.π., τ. Β', σ. 96.

8. Μ. Φιλήντα, Γραμματικὴ, ὁ.π., σ. 84 κ.ε.

9. Ν. Andriotis, Zur vermeintlichen Nasalentwicklung im Neugriechischen, ὁ.π., σ. 117.

